

ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ

Η Επιχειρηματικότητα στα πρόθυρα της κρίσης: η έρευνα GEM 2008 – 2009

Η φετινή έκθεση της επιχειρηματικότητας του Παρατηρητηρίου Επιχειρηματικότητας του IOBE δημοσιεύεται σε μια ιδιαίτερα δύσκολη συγκυρία. Η χρηματοπιστωτική κρίση που επηρέασε την παγκόσμια οικονομία οδήγησε σε αρρυθμίες του τραπεζικού συστήματος διεθνώς και τελικά σε κάμψη των επενδύσεων, του διεθνούς εμπορίου και ύφεση στις σημαντικότερες οικονομίες του κόσμου. Η Ελλάδα, αν και επηρεάστηκε λιγότερο και σε μεταγενέστερη φάση σε σχέση με τις λοιπές ευρωπαϊκές οικονομίες, ήδη αντιμετωπίζει τις συνέπειες αυτής της κρίσης, με την εγχώρια οικονομική δραστηριότητα να εμφανίζει στασιμότητα. Στο πλαίσιο αυτού του οικονομικού περιβάλλοντος, η νέα επιχειρηματικότητα που εκδηλώνεται στην Ελλάδα δε θα μπορούσε να μην επηρεαστεί.

Συνοπτικά, η έρευνα της περιόδου 2008-2009 αποκαλύπτει ότι:

- Περί τα 1,5 εκατ. άτομα αναπτύσσουν κάποιου τύπου επιχειρηματική δράση.
- Περί τα 670.000 άτομα βρίσκονται στα αρχικά στάδια επιχειρηματικής δραστηριότητας. Αυτή η επίδοση είναι η υψηλότερη που έχει καταγραφεί για την Ελλάδα στις έρευνες του GEM.
- Κατά το 2008, το 12,1% των Ελλήνων ανδρών ηλικίας 18-64 ετών βρισκόταν στη φάση έναρξης ενός νέου εγχειρήματος, και το αντίστοιχο ποσοστό για τις γυναίκες έφτασε το 7,7%. Και οι δύο δείκτες έχουν ενισχυθεί σημαντικά σε σχέση με το 2007, αλλά η αύξηση στις γυναίκες είναι εντονότερη, με αποτέλεσμα σχεδόν το 40% των επιχειρηματιών αρχικών σταδίων να είναι γυναίκες, έναντι περίπου 30% την προηγούμενη διετία.
- Όμως, αυτή η ποσοτική βελτίωση δε συνοδεύεται από βελτίωση στα ποιοτικά χαρακτηριστικά της επιχειρηματικότητας, αλλά αντίθετα από επιδείνωση. Το 35% των επιχειρηματικών προσπαθειών (έναντι 13% το 2007) στράφηκαν στην επιχειρηματική δράση λόγω έλλειψης άλλων δυνατοτήτων απασχόλησης,

δηλαδή από ανάγκη. Ουσιαστικά, η ποσοτική έκρηξη νέων εγχειρημάτων αυτής της περιόδου ήταν αποτέλεσμα της σημαντικής ανόδου της επιχειρηματικότητας ανάγκης. Επιβεβαιώνεται, έτσι, στην Ελλάδα το φαινόμενο σύμφωνα με το οποίο σε περιόδους κρίσης καταγράφεται άνοδος της αυτοαπασχόλησης, καθώς η έλλειψη άλλων επιλογών εργασίας ή η δυσαρέσκεια από το επίπεδο των αμοιβών από την τρέχουσα απασχόληση οδηγεί μεγαλύτερα τμήματα του πληθυσμού στην αναζήτηση εναλλακτικών επιλογών εργασίας προς αυτό το πεδίο.

- Την ίδια στιγμή, περί τα 220.000 άτομα διέκοψαν την επιχειρηματική τους δραστηριότητα μέσα στο 2008.
- Σε συνέχεια των ποιοτικών αδυναμιών, η ρηχότητα, η εσωστρέφεια και η μικρή συμβολή στην απασχόληση παραμένουν τα βασικά χαρακτηριστικά της επιχειρηματικότητας που εκδηλώνεται στη χώρα.
- Το 46,2% των νέων/ επίδοξων επιχειρηματιών έχουν ολοκληρώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, αλλά πάνω από ένας στους τέσσερις επιχειρηματίες είναι κάτοχος μεταπτυχιακού/ διδακτορικού διπλώματος.
- Εντούτοις, η ευρεία πλειονότητα των επιχειρηματιών αρχικών σταδίων (78%) δηλώνει ότι δεν έχει λάβει καμία σχετική εκπαίδευση – κατάρτιση, είτε υποχρεωτική είτε εθελοντική, ως προς την έναρξη μιας επιχείρησης.
- Η μέση ηλικία του νέου – επίδοξου επιχειρηματία στην Ελλάδα είναι περίπου 38 έτη (36 το 2007), καθώς τριπλασιάζεται του ποσοστό των νέων/επίδοξων επιχειρηματιών ηλικίας άνω των 55 ετών, οι περισσότεροι από τους οποίους στρέφονται στην επιχειρηματικότητα από ανάγκη.

Αναλυτικότερα:

Ηπιότερες, σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, είναι οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην επιχειρηματικότητα, σύμφωνα με την ετήσια έκθεση του Ιδρύματος Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE) για την Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα (2008-2009) που υπογράφουν ο καθηγητής Σταύρος Ιωαννίδης, ο υπεύθυνος ερευνών του IOBE κ. Άγγελος Τσακανίκας και η ερευνητική συνεργάτιδα του IOBE κα. Στελίνα Χατζηχρήστου.

Αν και οι ουσιαστικές επιπτώσεις αναμένεται να καταγραφούν στην έρευνα του 2009, ήδη τα ευρήματα του 2008 παρέχουν κάποιες σημαντικές ενδείξεις για τις επιπτώσεις της κρίσης. Σύμφωνα με την έρευνα του IOBE, η αντίληψη για την ύπαρξη καλών επιχειρηματικών

ευκαιριών επηρεάστηκε στην Ελλάδα ήδη από το 2008, ως αποτέλεσμα της επιδείνωσης του οικονομικού κλίματος που προκλήθηκε από τις πρώτες ενδείξεις της κρίσης. Η υποχώρηση, όμως, είναι ηπιότερη σε σχέση με άλλες χώρες που αντιμετώπισαν σοβαρότερα προβλήματα όπως π.χ. Ισλανδία, Ιρλανδία, Λετονία και Ουγγαρία.

Στην Ελλάδα, η πρώτη επίπτωση από την τότε επερχόμενη κρίση το 2008 ήταν η σημαντική αύξηση της επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων λόγω ανάγκης. Οι δυσμενείς προβλέψεις για την εξέλιξη της κρίσης και η πιθανότητα απώλειας θέσεων εργασίας ώθησαν κάποια άτομα στο να λειτουργήσουν «προληπτικά», εξασφαλίζοντας για τον εαυτό τους απασχόληση μέσω της αυτοαπασχόλησης.

Από την έκθεση του IOBE προκύπτει ότι περισσότερα από 1,5 εκατ. άτομα αναπτύσσουν σήμερα επιχειρηματική δραστηριότητα στη χώρα μας, ενώ επιπλέον 1 εκατ. άτομα σχεδιάζουν να ξεκινήσουν επιχειρηματικές δραστηριότητες μέσα στα επόμενα τρία χρόνια.

Το 2008, ένα 9,9% του ελληνικού πληθυσμού ηλικίας 18-64 ετών – περίπου 670.000 άτομα – δήλωσαν ότι βρίσκονται στα αρχικά στάδια έναρξης επιχειρηματικής δραστηριότητας (συμπεριλαμβανομένης της αυτοαπασχόλησης). Πρόκειται για το βασικότερο δείκτη του GEM (επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων) και περιλαμβάνει δύο κατηγορίες ατόμων: τους επίδοξους επιχειρηματίες, όσους δηλαδή έχουν προβεί σε κάποιες προκαταρκτικές ενέργειες στην κατεύθυνση της έναρξης ενός νέου εγχειρήματος και τους νέους επιχειρηματίες, όσους δηλαδή έχουν μόλις ξεκινήσει μία νέα επιχείρηση που λειτουργεί το πολύ 3,5 έτη. Η επίδοση αυτή είναι η υψηλότερη που έχει καταγραφεί για την Ελλάδα στις έρευνες του GEM και ακολουθεί την πτώση του 2007. Μάλιστα, αξίζει να σημειωθεί ότι η άνοδος είναι μεγαλύτερη στους νέους επιχειρηματίες, όσους δηλαδή έχουν πράγματι ξεκινήσει το εγχείρημά τους, οι οποίοι φθάνουν στο 4,6% του πληθυσμού (περίπου 300 χιλ. άτομα), και αποτελούν σχεδόν τους μισούς επιχειρηματίες αρχικών σταδίων.

Αξιοσημείωτο είναι, επίσης, το γεγονός ότι τα προκαταρκτικά στοιχεία από την έρευνα του 2009 δείχνουν πως, σε ένα περιβάλλον έντονης κρίσης, το επίπεδο της επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων στην Ελλάδα όχι μόνο δε μειώνεται σημαντικά (φτάνει το 8,8%), αλλά και ξεπερνά το μέσο όρο της τελευταίας πενταετίας, με τους νέους επιχειρηματίες να εξακολουθούν να αποτελούν περίπου τους μισούς του συνόλου. Συνεπώς, συνεχίζεται και το 2009 η εμφάνιση νέων εγχειρημάτων στο εγχώριο οικονομικό περιβάλλον, τα οποία κατά ένα σημαντικό τμήμα προέρχονται από ανάγκη και όχι από προσπάθεια αξιοποίησης μιας ευκαιρίας.

Αν συνυπολογιστεί και το ποσοστό των καθιερωμένων επιχειρηματιών στην Ελλάδα (περίπου 14% τη διετία 2008-2009), δηλαδή οι επιχειρηματίες που είναι ιδιοκτήτες ή

συνιδιοκτήτες μιας επιχείρησης που λειτουργεί τουλάχιστον 3,5 χρόνια, τότε συνολικά ένα 22% περίπου του πληθυσμού ηλικίας 18-64 ετών (σχεδόν 1,5 εκατ. άτομα) συμμετείχε σε κάποιου τύπου επιχειρηματική δραστηριότητα τη διετία 2008-2009. Πρόκειται για την υψηλότερη σχετική επίδοση στην Ευρώπη και μία από τις υψηλότερες στο σύνολο των χωρών που συμμετέχουν στο GEM γεγονός που, βέβαια, αποτυπώνει κυρίως το μεγάλο ποσοστό της αυτοαπασχόλησης στην Ελλάδα.

Επιπλέον, περίπου 1 εκατ. άτομα (16,6% του πληθυσμού, έναντι 13,7% το 2007) δηλώνουν πως σκοπεύουν να εισέλθουν στον επιχειρηματικό στίβο κάποια στιγμή τα επόμενα τρία χρόνια.

Από την άλλη πλευρά, το 2,3% του πληθυσμού 18-64 ετών (έναντι 2,6% το 2007) δηλώνει ότι έχει διακόψει τη λειτουργία ή έκλεισε μια επιχείρηση που κατείχε ή συμμετείχε στη διοίκηση, ή έχει σταματήσει οποιαδήποτε μορφή αυτοαπασχόλησης κατά το 2008. Η επίδοση αυτή συνεχίζει να είναι από τις υψηλότερες στις εξεταζόμενες χώρες του GEM, γεγονός που υποδηλώνει πως η υψηλή επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων μπορεί να συνοδεύεται και από αντίστοιχα υψηλό ποσοστό αναστολής λειτουργίας. Η ευκολία άλλωστε με την οποία μπορεί να ανοίγουν νέες επιχειρήσεις οδηγεί και σε αντίστοιχα περισσότερες επιχειρηματικές αποτυχίες.

Το 2008, αλλά και το 2009, οι κύριες αιτίες για τη διακοπή λειτουργίας των εγχειρημάτων που εντοπίζονται ήταν η περιορισμένη κερδοφορία (45,2%), η δυσκολία χρηματοδότησης (17%) ενώ μόλις το 3,7% βρήκε μια καλή ευκαιρία για να πουλήσει την επιχείρηση, έναντι 10% την προηγούμενη χρονιά.

Συμπερασματικά, η χαμηλή κερδοφορία ως συνέπεια της κρίσης επηρέασε φέτος περισσότερο την απόφαση για έξοδο από την επιχειρηματικότητα, σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια.

Για πρώτη φορά στην έρευνα του 2008-2009 αναλύεται συστηματικά η εκπαίδευση / κατάρτιση των νέων / επίδοξων επιχειρηματιών ως προς τις γνώσεις τους στις διαδικασίες και στην προετοιμασία για την έναρξη μιας επιχείρησης. Στην Ελλάδα, σε αντίθεση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, η ευρεία πλειονότητα των επιχειρηματιών αρχικών σταδίων (78%) δηλώνει πως δεν έχει λάβει κάποια σχετική εκπαίδευση- κατάρτιση στην έναρξη επιχείρησης. Ταυτόχρονα όμως, η έρευνα του IOBE καταγράφει αυξημένο ενδιαφέρον για σχετική εκπαίδευση / κατάρτιση από άτομα τα οποία δεν έχουν μέχρι στιγμής σχέση με επιχειρηματικότητα. Μάλιστα, το ποσοστό αυτό αφορά σε μεγάλο βαθμό το τμήμα εκείνο του πληθυσμού που σκέφτεται να ιδρύσει μια επιχείρηση στα επόμενα τρία χρόνια. Συνεπώς, η ανάγκη για την περαιτέρω ανάπτυξη τέτοιων προγραμμάτων φαίνεται να γίνεται ακόμα πιο

επιτακτική, καθώς όλο και περισσότεροι από αυτούς που επιθυμούν να εισέλθουν στον επιχειρηματικό στίβο αναζητούν μεθόδους, εργαλεία και εκπαίδευση, ώστε να βελτιώσουν τις δεξιότητές τους και να αυξήσουν ίσως τις πιθανότητες βιωσιμότητας αρχικά, επιτυχίας και ανάπτυξης στη συνέχεια του εγχειρήματός τους. Καταγράφεται, επομένως, και το ζήτημα του κατά πόσο ώριμες είναι οι συνθήκες για την ένταξη των προγραμμάτων αυτών στην επίσημη διαδικασία της εκπαίδευσης, από τη δευτεροβάθμια κιάλας εκπαίδευση, ώστε να μην έχουν εθελοντικό και αποσπασματικό, τελικά, χαρακτήρα.

Το πλήρες κείμενο της έκθεσης μπορείτε να το αναζητήσετε στο site του IOBE.

Πίνακας

Εξέλιξη βασικών δεικτών επιχειρηματικότητας (% πληθυσμού ηλικίας 18-64 ετών)

	Επίδοξη επιχειρηματικότητα	Νέα Επιχειρηματικότητα	Επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων	Καθιερωμένη επιχειρηματικότητα	Συνολική Επιχειρηματικότητα	Γυναικεία επιχειρηματικότητα	Αναστολή λειτουργίας επιχείρησης
2004	3,7%	2,2%	5,8%	8,8%	14,6%	2,9%	2,6%
2005	5,2%	1,6%	6,5%	10,5%	16,4%	3,4%	3,0%
2006	5,6%	2,3%	7,9%	8,2%	16,2%	4,7%	2,7%
2007	4,6%	1,1%	5,7%	13,3%	18,7%	3,5%	2,6%
2008	5,3%	4,6%	9,9%	12,6%	22,0%	7,7%	2,3%
Μέσος όρος	4,9%	2,4%	7,2%	10,7%	18,3%	4,4%	2,6%

Πηγή: GEM, Επεξεργασία στοιχείων IOBE

Για το GEM

Το IOBE στο πλαίσιο της συμμετοχής του στο διεθνές ερευνητικό πρόγραμμα GLOBAL ENTREPRENEURSHIP MONITOR (GEM) εκπονεί την Ετήσια Έκθεση για την Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα που αναφέρεται στην περίοδο 2008-2009. Το GEM είναι ένα ερευνητικό Πρόγραμμα που συλλέγει εμπειρικά δεδομένα από ένα ευρύ σύνολο χωρών παγκοσμίως και μέσω ειδικών εκδόσεων και εκθέσεων συνεισφέρει στη παγκόσμια συζήτηση για την επιχειρηματικότητα. Το IOBE, αποτελεί τον ελληνικό εταίρο στο ερευνητικό consortium του GEM και είναι υπεύθυνο για τη διεξαγωγή των αναγκαίων ερευνών στον ελληνικό πληθυσμό, την επεξεργασία των αποτελεσμάτων με βάση την κοινή εναρμονισμένη μεθοδολογία και την ένταξη τους στο διεθνές αναλυτικό πλαίσιο του GEM, ώστε να επιτυγχάνεται η συγκρισιμότητα των στοιχείων.